

KAN VI SKAPA NATUR?

KLAS SANDELL

Traditionellt så står kampen om biologisk mångfald och andra naturvärden i stor utsträckning kring möjligheten att skydda naturområden från exploatering.¹ Exempelvis att genom reservat, nationalparker, strandskydd osv. hindra att ett område förändras från ”natur” till ”kultur” i form av t.ex. kalhygge, industriområde, gruva eller bostäder. Vi vet också – vilket IPBES tydligt visar – att det finns mycket starka, livsavgörande, skäl att hindra exploatering av relativt opåverkade naturområden. Samtidigt vet vi att naturen i princip finns överallt även om det krävs mycket mer inlevelseförståelse för att känna naturens ständiga närvaro i ett köpcentrum jämfört med i ytterstskärgården eller på kalfjället. Men kan vi också genom aktiva åtgärder bygga natur, skapa natur, konstruera natur, där tidigare människans nyttjande varit dominerande? Ja, fördjupar vi naturbegreppet lite till de element och processer i vår miljö som människan inte kontrollerar² så blir det snabbt uppenbart att vi människor förstås kan låta naturen växa på kulturens bekostnad. Om vi inte klipper vår gräsmatta utan låter den bli alltmer vildvuxen så blir det sannolikt vartefter busksly och till och med skog. I vår tid av antropocen³ där människan så enormt tydligt sätter sin prägel på i stort sett alla landskap på jorden så blir det i miljödebatt och naturvård alltmer aktuellt att reflektera över möjligheten att genom aktiva åtgärder även *öka naturens närvaro*, inte bara hindra dess tillbakagång – man talar ibland till och med om behovet av ”förvildning” (*rewilding*)⁴.

Ett konkret exempel på hur man med stor framgång både för biologisk mångfald och människans naturupplevelser kan skapa natur är naturreservatet ”Oset och Rynningeviken” i Örebro. Detta område i utkanten av storstaden Örebro vid sjön Hjälmarens var under 1900-talet en avskrädesplats med soptippar och oljehamn. Men från början av 1990-talet genom en mycket välplanerad och systematisk process som krävde stor kunskap om natur, samhällsplanering och landskap – och inte minst politik – omvandlades området. Vartefter kunde kommunen konstatera att: «Människorna har fått naturen tillbaka, alldeles intill staden och med nyvunnen kontakt med sjön. Hela slättlandskapets växt- och djurliv har fått en ny chans och återtagit Hjälmarkanten».⁵ Inte minst har de rekreativa värdena varit vägledande i detta skapande av ett naturområde. Med fågelskådare som tidigt viktiga intressenter och med närheten till tätortens alla människor är området gångstigar, broar, fågeltorn och ett Naturens hus med kafé, information och naturskola en mycket välbesökt plats.

Människan är alltid en del av naturen, och samhället samspelar alltid med den och är beroende av den för alla sina behov och intressen. Att kraftfullt vidga engagemanget för att försvara vår hotade naturrelation till att också inbegripa att aktivt

1 Se t.ex. Lundgren, 2009; Callicott, Baird & Nelson, 1998.

2 Sandell. 2016 & 2019.

3 Se t.ex. Sörlin, 2017.

4 Se t.ex. Möller, 2020.

5 Oset och Rynningeviken, odat., och naturreservatets hemsida.

skapta natur är sannolikt ett mycket viktigt framtida arbetsområde för biologisk mångfald och naturnyttor/ekosystemtjänster. Det är till exempel viktigt att följa den fortsatta debatten om att bland annat göra våra städer grönare och att till och med ”förvilda” (*rewilding*) landskap.⁶ Det handlar inte minst om att aktivt öka naturinlagen i alla miljöer – och inte minst öka medvetenheten och upplevelsen av naturens närvaro överallt.

Utsnitt ur översiktskartan för naturreservatet Oset och Rynningeviken. Ill: Tina Andersson, Örebro kommun.

Referenser

- Callicott, J.B. & Nelson, P.M. (red.) 1998. The great new wilderness debate. The University of Georgia Press, Athens – London.
- Förvaldningsrörelsen: <https://rewilding-sweden.com/sv/om-oss/>
- Lundgren, L. J. (red.). 2009. *Naturvård bortom 2009: Reflektioner med anledning av ett jubileum*. Kassandra, Brottbö.
- Möller, L. 2020. Rewilding as a new paradigm for nature conservation? *KSLA Nytt & Noterat* 2:4–7.
- Naturreservatet Oset-Rynningeviken: <https://www.orebro.se/kultur-fritid/natur-parker/natur--kulturreservat/ose-ryningeviken.html>
- Oset och Rynningeviken*, n.d. Broschyr i serien ”Naturreservat i Örebro län”. Örebro kommun, Örebro.
- Sandell, K. 2016. Ecostrategies: Presentation and elaboration of a conceptual framework of landscape perspectives. *Journal Tourism* 64(1):63–80.
- Sandell, K. 2019. Landskapsrelationer och pedagogiska möjligheter, s. 82–97 i Sandberg, E. (red.). *Naturvägledning i Norden*. TemaNord 2019:02. Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn. <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1362567/FULLTEXT03.pdf>
- Sitka-Sage, M.D., Kopnina, H., Blenkinsop, S. & Piersol, L. 2017. Rewilding education in troubling times; or, Getting back to the wrong post-nature. *Visions for Sustainability*, 8, <https://doi.org/10.13135/2384-8677/2334>
- Sörlin, S. 2017. *Antropocen. En essä om människans tidsålder*. Weyler förlag, Stockholm.

6 Se t.ex. Sitka-Sage et al., 2017; Möller, 2020.